

In the article we observe the problem of communicational development of children with alalia. The term «communication» is defined, also its types and forms, ontogenesis of communicational-speech activity. There are also phases of the normal development of communicational activity of children with peers and adults. Special attention is given to the characteristics of the motives, communicative means and skills in every age phase. In the article the features of forming of expressive-mimical, subject-active and communicational means of communication of children with normal speech development and children with alalia are described. Types of communicational barriers are mentioned. The analysis of literature, relative to the correlation between the success in communication and the condition of forming of communicational skills and activeness, the forming of speech abilities, and the ability to use the language means due to the age norms. The difficulties in the communication of children with alalia are shown, which originate due to the under-development of speech, limited word list, language grammar structure breaking, wrong acceptation of synthagmatic- and paradigm-organized language signs. Children with alalia have difficulties in communicational skills which cause low activity in internal relations with peers, inability to be a valuable partner in a game, to express the views and feelings with words. In the same time, the article describes that children with alalia demonstrate the insufficient level of the forming of communicational means: lack of word list, expressive and passive agramatism, the difficulties in a sound forming of the words. The direct studying of the special features of communicational development of children with alalia gives an ability to integrative diagnostics of the communicational disorders inside this category of children.

Keywords: communication, communicational development, children with alalia.

Стаття надійшла до редакції 28.04.2017 р.

Статтю прийнято до друку 29.04.2017 р.

Рецензент: д.п.н., проф. Шеремет М.К.

УДК: 376 – 056.36

Одинченко Л. К.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАВОВИХОВНОЇ РОБОТИ У ПОЗАКЛАСНИЙ ЧАС У СТАРШИХ КЛАСАХ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ

У статті висвітлено питання правового виховання учнів з вадами розумового розвитку у позаурочний час. На основі аналізу загальної та спеціальної психолого-педагогічної й методичної літератури встановлено актуальність проблеми правового виховання учнів для педагогічної теорії і практики. Визначено значущість правового виховання як фактору забезпечення повноцінного функціонування учнів з особливими освітніми потребами у соціумі, їхньої соціальної адаптації у навколишньому середовищі та суспільно-громадському житті. З'ясовано особливості реалізації правового виховання у практиці роботи спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів, розкрито форми та методи формування в учнів з порушенням розумового розвитку морально-правової свідомості і відповідної соціальної поведінки у позакласній виховній діяльності. Окреслено основні напрямки організації правовиховної роботи зі старшокласниками у позаурочний час в умовах спеціального навчального закладу інтернатного типу.

Ключові слова: правове виховання, спеціальна школа-інтернат, учні з порушенням розумового розвитку, позакласна робота.

У сучасних умовах ускладнення економічних і політичних процесів, соціальних відносин, зростання свідомості і відповідальності громадського суспільства особливого значення набуває проблема правового виховання підростаючого покоління.

Метою правового виховання учнів є формування у них правової культури громадянина вільної України. Правова культура особистості виражається в єдності правових знань, які адекватно відображають правову дійсність, емоційного соціально корисного відношення до правових явищ і правомірної поведінки.

Правове виховання в системі освіти, з одного боку, орієнтує на вирішення конкретних завдань сьогодення, а з іншого – прогнозує перспективу на майбутнє. Сутність правового виховання школяра саме у перспективності: необхідно навчити кожну молоду людину не тільки виконувати вимоги закону, але й проявляти активність у здійсненні встановленого правопорядку.

На жаль, доводиться констатувати, що суспільство стикається з такими явищами як масовий вияв правової антикультури, орієнтація на протиправний спосіб задоволення потреб, омолодження дитячої злочинності. Число скоєних злочинів неповнолітніми щороку зростає, причому, зробивши асоціальне діяння, не завжди спостерігається критичне визнання ними скоєного правопорушення, усвідомлення соціальної й правової відповідальності. Нестійкість психічного розвитку деяких підлітків,

переважання поверхових уявлень про моральні і правові норми, безсистемне засвоєння правової інформації, відсутність перетворення знань права у правові переконання негативно впливають на їхню правомірну поведінку, ставлення до оточуючих і самих себе. Особливо це характерно для осіб із вадами розумового розвитку. Наявність інтелектуального дефекту ускладнює усвідомлення школярами сутності правового регулювання різних суспільних відносин і процесів, формування внутрішньої готовності вихованців до виконання вимог закону, розуміння принципів соціально-нормативної поведінки, підвищує ймовірність соціальних відхилень в індивідуальній поведінці особистості. Саме дана категорія випускників спеціальних шкіл відноситься до «групи ризику» (скоїв правопорушення, знаходиться під слідством). Тому повноцінна соціалізація дітей із вадами розумового розвитку неможлива без формування їхньої правосвідомості, вироблення соціально-правових установок, які забезпечують усвідомлення суспільного значення правових форм поведінки, втілення їх у реальні особистісні нормативно-поведінкові дії, розвиток почуття відповідальності за власні вчинки та поведінки в цілому.

Формування в учнів спеціальної школи правових знань і, відповідно, навичок правомірної поведінки найефективніше відбувається в умовах цілеспрямованого виховного процесу, використання розвивальних можливостей його змісту, методів і організаційних форм. Тому використанням повною мірою виховного потенціалу позакласної роботи під час організації правовиховної роботи в спеціальних загальноосвітніх закладах для дітей із вадами розумового розвитку набуває особливої актуальності.

Метою нашої статті є визначення основних напрямків організації правовиховної роботи зі старшокласниками спеціальної школи у позакласний час.

Формування правових знань є однією з актуальних проблем сучасної школи і завжди перебувало в полі зору вчених. Для виявлення основних факторів правового виховання як педагогічного процесу важливе значення мають наукові праці І. Беха, С. Карпенчука, М. Фіцули тощо. Специфіку правового виховання учнів у позаурочній та позашкільній роботі висвітлено в роботах А. Булди, В. Головченка, В. Іової, Н. Максимової, О. Норовлянського, О. Сиротенка, О. Тиховської, Н. Ткачової, І. Усенка та ін.

Педагогічним основам правовиховної роботи з молодшими школярами присвячено дослідження І. Запорожана. Важливі рекомендації щодо правового виховання підлітків у навчально-виховному процесі шкіл-інтернатів містять праці Л. Кузьменко, О. Хоптяної та ін. Психолого-педагогічні аспекти правового виховання старшокласників вивчали Н. Агаркова, Д. Бойко, В. Загрева Л. Твердохліб та ін.

Актуальні питання щодо розв'язання проблеми профілактики правопорушень неповнолітніх і важковиховуваних учнів, девіантної поведінки неповнолітніх розглянуто у наукових розвідках І. Козубовської, В. Оржеховської, О. Тарнавської та ін.

У дефектології теоретико-практичні аспекти морально-правового виховання учнів спеціальних шкіл-інтернатів, формування правосвідомості та відповідної соціально-нормативної поведінки у школярів із вадами розумового розвитку, профілактики правопорушної поведінки даної категорії дітей висвітлені в працях вітчизняних і зарубіжних учених: А. Белкіна, Н. Буфетова, О. Вержиховської, А. Висоцької, А. Гаман, І. Єременка, А. Капустіна, В. Липи, О. Ляшенка, В. Мачихіної, Т. Пороцької, Б. Пузанова, Н. Репи, Л. Сабліної, Г. Савіцької, В. Синьова, М. Супруна, Н. Тарасенко, С. Фалька та ін.

Сучасне правове виховання – систематичний процес, який визначається єдністю мети, змісту і спрямованістю на підвищення морально-духовного рівня підростаючого покоління, формування культури поведінки та подолання у правовій свідомості хибних уявлень, що обумовлені наслідками негативних соціальних явищ.

На значущості правового виховання учнів із вадами розумового розвитку наголошує В. Синьов. На думку вченого, саме в процесі моральної і правової освіти та виховання дітей даної категорії здійснюється формування системи морально-правової свідомості і відповідної соціальної поведінки, що сприяє реалізації важливого завдання спеціальної школи – підготовки своїх вихованців до самостійного життя та діяльності [6, с. 175]. Розкриваючи методичні особливості виховання соціально-нормативної поведінки учнів із порушенням розумового розвитку, В. Синьов зазначає, що своєрідність розвитку даної категорії дітей «...ускладнює процес виховання їхньої соціально-нормативної поведінки, але не знімає необхідності забезпечення розуміння учнями гуманної сутності і справедливості моральних норм

суспільства, а також засвоєння і дотримання правових норм» [6, с. 181].

З метою з'ясування питання організації правовиховної роботи з учнями старших класів, що мають порушення розумового розвитку, було проведено опитування вихователів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів (Слов'янська спеціальна загальноосвітня школа № 41, Харківський спеціальний навчально-виховний комплекс I-II ступенів №2).

Встановлено, що всі педагоги високо оцінюють необхідність проведення правовиховної роботи з розумово відсталими старшокласниками, підкреслюючи її важливу роль у правовій соціалізації вихованців. Основну увагу в окресленому напрямку вихователі зосереджують на формуванні в учнів системи правових уявлень, поглядів, переконань, які визначають ставлення особистості до вимог законів, регулюють її поведінку в конкретній правовій ситуації; виробленні навичок і вмінь правомірної поведінки в різноманітних життєвих ситуаціях відповідно до існуючих у суспільстві соціальних норм; вихованні правової дисциплінованості.

Більшість педагогів вважають, що успішна реалізація завдань правового виховання учнів спеціальної школи-інтернату обумовлена такими організаційно-педагогічними умовами, як-то: опора на результати діагностування; здійснення комплексного планування навчально-виховного процесу; цілеспрямована організація суспільно значущої діяльності дітей, яка надає можливість свідомо реалізувати певні права і обов'язки; методичне забезпечення правового виховання; посилення цілеорієнтованої мотивації педагогів і учнів; забезпечення єдності правового виховання на уроках і в позаурочний час; опора на особистісно-орієнтований підхід; урахування психічного розвитку вихованців, їх вікових особливостей під час визначення змісту і методики правовиховної роботи.

Серед методів і форм позакласної правовиховної роботи з учнями спеціальної школи педагогами перевага надається морально-правовим бесідам (90%), розповідям й аналізу різноманітних правових ситуацій (70%). Варті уваги й такі виховні заходи, як-то: обговорення статей із правової тематики (60%), організація зустрічей із представниками правоохоронних органів (50%), ознайомлення учнів із документами, в яких задекларовано права дитини, правовий статус учнів, батьків тощо (40%). Деякі педагоги вважають за можливе використання в процесі правового виховання таких методів, що не мають широкого розповсюдження у практиці спеціальних шкіл-інтернатів, а саме: диспутів, лекцій (20%). Вони наголошують, що застосування диспутів і лекцій правового характеру в старших класах має виховний ефект за умови ретельної підготовки до їх організації та проведення.

З'ясовано, що в процесі позакласної виховної роботи зі старшокласниками недостатньо уваги вихователями приділяється поясненню правових понять, обговоренню інформаційних правових подій, рольовим іграм. Епізодично застосовується суспільно корисна діяльність дітей як засіб реалізації ними своїх прав, усвідомлення обов'язків, виховання поваги до прав інших, набуття правових умінь і навичок. Позитивно оцінюючи досвід правового виховання учнів старших класів спеціальної школи-інтернату, слід зауважити, що даний виховний напрямок здійснюється найчастіше з використанням вербальних форм, не завжди прослідковується урізноманітнення форм позакласної роботи, органічно пов'язаних з уроками за цілями, змістом, прийомами корекційного впливу на учнів.

Правове виховання в спеціальній школі-інтернаті має проводитися комплексно, охоплювати як урочну, так і позаурочну виховну роботу. Оптимізація процесу правового виховання дітей значною мірою залежить від вибору адекватних форм, методів і засобів діяльності. Необхідне ретельне вивчити структуру дефекту кожної дитини і визначити особливості відхилень у поведінці, встановити індивідуальні особливості кожного учня, зрозуміти причини і мотиви вчинків школярів, дослідити стосунки дітей у колективі, виявити місце кожного вихованця у колективі класу, дізнатись про особливості сімейного виховання, з'ясувати рівень правової культури батьків.

На основі теоретичного аналізу літературних джерел, результатів проведеного опитування педагогів було виокремлено основні напрямки організації правовиховної роботи з учнями старших класів у позакласний час в умовах закладів інтернатного типу, а саме:

- робота з наочним матеріалом правової тематики;
- робота з текстами: обговорення статей на правову тематику з опорою на наочність; пояснення правової й юридичної термінології на основі прикладів із літературних і літературно-публіцистичних творів, газетних і журнальних статей;

- написання учнями міні-творів за запропонованою правовою тематикою з використанням літературних сюжетів; перегляд телепередач, фрагментів відеофільмів, які пов'язані з правовою проблематикою з наступним аналізом запропонованих відеосюжетів;

- проведення місячників із морально-правового виховання: «Я і закон», «Я - громадянин України», «Гляди не забудь – людиною будь» та ін.;

- використання різноманітних видів ігрового моделювання: ситуативних ігор «Зупинись! Подумай! Дій!», «Знайди правове вирішення ситуації», «Оціни вчинок», «Закінчи правову розповідь», «Впізнай хулігана», «Чи знаєш ти свої права?», «Чи знаєш ти свої обов'язки?», «А як ти вчиниш в цій ситуації?»; ділових ігор «Отримай покарання по заслугах», «На місці злочину», «Судова справа», «Як би я був свідком» та ін.

- проведення бесід: «Види правопорушень», «Гляди не забудь – людиною будь», «Захисники прав людини», «Я і закон», «Діти: злочин і кара», «Права молоді в соціальному оточенні», «Адміністративна та кримінальна відповідальність дітей та молоді», «Законослухняний громадянин»; годин спілкування: «Права та обов'язки як вихованця школи-інтернату», «Мої права — моє життя», «Ми живемо у правовій державі», «Я люблю країну, де є право на ім'я і на родину», «Як ви розумієте та співвідносите поняття «свобода» і «відповідальність», «Що я знаю про права, обов'язки та відповідальність батьків за виховання дитини?»; диспутів: «Крадії, хто вони?»; «Як поводитися в конфліктній ситуації?»; «А чи треба дотримуватися законів?»; правових конкурсів: «Право та закон», «Правові ситуації», «Кваліфікуй злочин»; усних журналів: «Конвенція ООН про права дитини», «Діти України про свої права», «Відповідальне батьківство» та ін.

- організація зустріч із представниками юридичних служб і правоохоронних органів, служби у справах неповнолітніх; обговорення й аналіз запропонованої інформації спільно з учнями.

У старших класах особливої актуальності набуває ознайомлення школярів із правовими нормами, без яких немислиме його майбутнє доросле життя. При підборі змісту правового матеріалу необхідно виходити з потреб сучасного суспільства, його рівня соціального, економічного, політичного і правового розвитку. Реалізація принципу зв'язку правового виховання з життям передбачає оперативний відбір правового матеріалу, що відображає певні правові події в країні (області, місті, селі), життєвий досвід суспільства на засадах моралі і права. Педагогічно доцільним є розгляд таких правових питань, які відображають реальні події життєдіяльності учнівського колективу й орієнтують розумово відсталих школярів на правомірну поведінку у сьогоднішньому повсякденному житті. Інформація, що відірвана від життя дитини, не має практичній цінності й істотного значення, не усвідомлюється нею в повній мірі, а отже, не спонукає її до пізнавальної діяльності.

Правове виховання школярів повинно відігравати і свою профілактичну роль у справі правопорушень неповнолітніх. Тому важливим є включення у зміст правового виховання інформації, яка б попереджувала аморальні вчинки і противоправні дії учнів із порушенням розумового розвитку. Рання профілактика негативних впливів на вихованців вимагає підготовки їх до правильного сприймання та відповідного реагування на асоціальні прояви й вчинки, вмілого використання педагогом прикладів протиправної поведінки, порушення законів і правил людського співжиття для формування несприйнятливості до подібних явищ. У той же час формування в учнів негативного ставлення до будь-яких негативних проявів повинно відбуватися паралельно з нагромадженням позитивного соціально-правового досвіду.

Відбір змісту правового матеріалу здійснюється відповідно до рівня морально-правової інформованості дітей. Правова інформація повинна мати новизну, значущість, активізувати в учнів розумову діяльність і пізнавальний інтерес, впливати на емоційну сферу. При доведенні правової інформації учням необхідно розмаїтити форми її подання, застосовувати прийоми підтримки й привертання уваги, приділяти увагу повторенню і подальшому опрацюванню вже відомої інформації, використовувати завдання проблемного характеру. Аргументування кожного правового положення, вимоги має базуватися на яскравих прикладах із життєвої практики або авторитетних інформативних джерел, супроводжуватися застосуванням ілюстративного матеріалу.

Щоб набуті правові знання могли успішно реалізовуватися на практиці, треба закріплювати їх, виробляти в учнів навички правомірної поведінки, уміння самостійно приймати правильні рішення в

альтернативній ситуації. Значні можливості для формування та закріплення цих умінь і навичок закладені в ігрових ситуаціях, сюжетно-рольових іграх. У створеній ігровій ситуації школярі співчують своїм героям, прагнуть оволодіти їхніми морально-вольовими якостями, сприймають досвід інших, вчаться вибору альтернативних рішень по відношенню до дій, поведінки оточуючих. Сюжетно-рольові ігри є ефективним засобом у досягненні важливих завдань правового виховання: усвідомлення школярами правових знань, формування навичок правомірної поведінки, виховання активної життєвої позиції, відповідальності за свої вчинки тощо.

Відтак, результативність правового виховання учнів із вадами розумового розвитку залежить від правильної постановки завдань, вибору методів і прийомів роботи, створення спеціальних організаційно-педагогічних умов. Саме комплексний підхід щодо організації правовиховної роботи в спеціальній школі сприятиме перетворенню правових знань, поглядів, почуттів старшокласників у глибокі особисті переконання і вчинки, формуванню стійкої звички дотримування соціально-правомірної поведінки.

Використана література:

1. **Висоцька А. М.** Організація позакласної виховної роботи в спеціальних навчальних закладах для дітей з розумовою відсталістю (5-10 класи) : Методичні рекомендації /А. М. Висоцька. – К., 2012. – 106 с.
2. **Гаман А. А.** Програма правової освіченості дітей, які потребують корекції розумового розвитку / А. А. Гаман // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім.Івана Огієнка. Корекційна педагогіка і психологія /За ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака. - Вип.3. - Кам'янець – Подільський: ПП Медобори – 2006, 2011. - С. 41-50.
3. **Липа В. А.** Психологические основы педагогической коррекции / В. А. Липа. – Славянск, 2001. – 327 с.
4. **Приданнікова О.** Заходи щодо поліпшення поведінки розумово відсталих підлітків /О. М. Приданнікова // Дефектологія. – 2005. - № 4. – С. 25 – 29.
5. **Пузанов Б. П.** Методические рекомендации по организации правового обучения и воспитания во вспомогательной школе / Б. П. Пузанов. – М., 1984. – 21 с.
6. **Синьов В. М.** Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка. Частина 2. Навчання і виховання дітей / В. М. Синьов. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. – 222 с.
7. **Синьов В. М.** Психолого-педагогічні проблеми дефектології та пенітенціарії /В. М. Синьов. – К.: «МП Леся», 2010. – 779 с.
8. **Фіцула М. М.** Правове виховання учнів : метод. посібник / М. М. Фіцула. – К. : ІЗМН, 1997.– 148 с.
9. **Хоптяна О. В.** Правове виховання учнів 5–6 класів у навчально-виховному процесі шкіл-інтернатів : методичні рекомендації / О. В. Хоптяна. – Хмельницький : ХмЦНТЕІ, 2008. – 200с.

References

1. **Vysoc"ka A. M.** Orhanizaciya pozaklasnoyi vuxovnoyi roboty v special"nyx navchal"nyx zakladax dlya ditej z rozumovoyu vidstalistyju (5-10 klasy) : Metodychni rekomendaciyi /A. M. Vysoc"ka. – K., 2012. – 106 s.
2. **Haman A. A.** Prohramma pravovoyi osvichenosti ditej, yaki potrebuyut" korekciji rozumovoho rozvytku / A. A. Haman // Visnyk Kam'yanec"- Podil"s"kohe nacional"noho universytetu im. Ivana Ohiyenka. Korekcijna pedahohika i psyxolohiya /Za red. O. V. Havrylova, V. I. Spivaka. - Vyp.3. - Kam'yanec" – Podil"s"kyj: PP Medobory – 2006, 2011. - S. 41-50.
3. **Lypa V. A.** Psyxolohycheskye osnovy pedahohycheskoj korekcyu / V. A. Lypa. – Slavyansk, 2001. – 327 s.
4. **Pridannikova O.** Zaxody shhodo polipshennya povedinky rozumovo vidstalyx pidlitkiv /O. M. Pridannikova // Defektolohiya. – 2005. - № 4. – S. 25 – 29.
5. **Puzanov B. P.** Metodycheskye rekomendacyu po orhanyzacyu pravovoho obuchenyya y vospytanyya vo vspomohatel"noj shkole / B. P. Puzanov. – M., 1984. – 21 s.
6. **Syn"ov V. M.** Korekcijna psyxopedahohika. Olihofrenopedahohika. Chastyna 2. Navchannya i vuxovannya ditej / V. M. Syn"ov. – K.: Vyd-vo NPU im. M.P. Drahomanova, 2009. – 222 s.
7. **Syn"ov V. M.** Psyxoloho-pedahohichni problemy defektolohiyi ta penitenciariyi /V. M. Syn"ov. – K.: «MP Lesya», 2010. – 779 s.
8. **Ficula M. M.** Pravove vuxovannya uchniv : metod. posibnyk / M.M.Ficula. – K. : IZMN, 1997. – 148 s.
9. **Hoptyana O. V.** Pravove vuxovannya uchniv 5–6 klasiv u navchal"no-vuxovnomu procesi shkil-internativ : metodychni rekomendaciyi / O. V. Hoptyana. – Xmel"nyc"kyj : XmCNTEI, 2008. – 200 s.

внеклассное время в старших классах специальной школы

В статье рассматриваются вопросы правового воспитания учащихся с нарушением умственного развития во внеурочное время. На основе анализа общей и специальной психолого-педагогической и методической литературы раскрывается актуальность проблемы правового воспитания учащихся для педагогической теории и практики. Определено значение правового воспитания как фактора полноценного функционирования учащихся с интеллектуальной недостаточностью в социуме, их социальной адаптации в окружающей среде и общественно-гражданской жизни. Выявлены особенности реализации правового воспитания в практике работы специальных общеобразовательных школ-интернатов, раскрыты формы и методы формирования у учащихся с нарушением умственного развития морально-правового сознания и соответствующего социального поведения во внеклассной воспитательной деятельности. Рассмотрены основные направления организации правовоспитательной работы со старшеклассниками во внеурочное время в условиях специального учебного учреждения интернатного типа.

Ключевые слова: правовое воспитание, специальная школа-интернат, учащиеся с нарушением умственного развития, внеклассная работа.

Odynchenko L. K. Basic directions of organizing the law-education work in the extra-curricular activities of senior grades in special schools

The article enlightens the problem of law-education work with intellectually backward teenagers in the out-of-class activities. The actuality of the problem of law-education of this category of pupils for the pedagogical theory and practice was established on the basis of thorough analysis of general and special psycho-pedagogical and methodical literature. The importance of law education as one of the factors of providing for the full-value functioning of pupils with intellectual backwardness in socium, their social adaptation in the surrounding world and public social life, was defined. The peculiarities of realizing the rules of law education in the practical work of special general-education boarding schools were specified, forms and methods of forming the law-moral consciousness and proper social behavior of intellectually backward pupils in their out-of-class activities were revealed. The main directions in organizing the law-education work with the intellectually backward teenagers in their out-of-class activities under the conditions of boarding - type educational establishment were outlined, too.

Key words: law education, special boarding-school, pupils with mental disabilities, out-of-class activities.

Стаття надійшла до редакції 10.03.2017 р.

Статтю прийнято до друку 16.03.2017 р.

Рецензент: д.п.н., проф. Дмитрієва І.В.

УДК 376.056.364:37.016:[003-028.31]

Олефір О.І.

АЛГОРИТМ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ МОВЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ТЯЖКИМИ МОВЛЕННЄВИМИ ВАДАМИ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ

У статті обґрунтовано значення уроків читання у формуванні лексичної складової мовлення у молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення. З'ясовано ступінь розробки досліджуваної проблеми у загальній та спеціальній психолого-педагогічній літературі. Визначено завдання, етапи, принципи та напрямки формування лексичної складової, представлено алгоритм лексичної роботи на уроках читання.

Ключові слова: тяжкі мовленнєві порушення, урок читання, лексична складова мовлення, корекція.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку теорії й практики спеціальної педагогіки і психології, нейропсихології, логопедії, нейролінгвістики характеризується об'єднанням наукових пошуків і зусиль, посиленою увагою до поглибленого вивчення особливостей загального, психічного й мовленнєвого розвитку дітей із психофізичними вадами з метою забезпечення індивідуального напряму розвитку кожної дитини з урахуванням її психофізичних особливостей, можливостей, здібностей, інтересів тощо (В.Григоренко, В.Бондар, І.Бех, С.Конопляста, С.Миронова, В.Синьов, Є.Синьова, В.Тарасун, Л.Фомічова, М.Шеремет). Однією з категорій дітей із особливостями психофізичного розвитку є діти із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ).

Мовлення цих дітей характеризується бідністю лексичного запасу, переважанням пасивної лексики над активною, зв'язні висловлювання відзначаються порушеннями зв'язку слів у реченнях, переважанням простих непоширених речень, неадекватним вживанням слів та значною кількістю